CZU: 81’271.14:654.17

INADVERTENȚE STILISTICE ATESTATE LA UNELE POSTURI TV DIN REPUBLICA MOLDOVA

***Viorica* MOLEA**
conferențiar universitar, doctor habilitat în filologie,
Universitatea de Stat din Moldova,
ORCID: 0000-0001-5048-0856

În urma monitorizării mai multor posturi TV din Republica Moldova privind ținuta lingvistică din cadrul acestora constatăm că există încă multe probleme care necesită o analiză atentă. Vom discuta despre unele greșeli stilistice întâlnite în exprimarea jurnaliștilor la posturi de televiziune autohtone, relevând aspecte tipice, cu soluții de redactare.

Cuvinte-cheie: monitorizare, erori stilistice, exprimare, discontinuitate, ambiguitate, corectitudine.

Following the monitoring of several TV stations from the Republic of Moldova regarding the linguistic propriety of their content, we have found many problems that require a careful analysis. We will discuss some stylistic mistakes encountered in the journalistic discourse at local television stations, revealing typical issues, while suggesting emendations.

Key words: monitoring, stylistic errors, expression, discontinuity, ambiguity, correctness.

Procesul de cultivare a limbii în spațiul nostru lingvistic trebuie să fie constant și eficient. Pentru aceasta este nevoie de o implicare continuă a celor responsabili de calitatea exprimării în spațiul public, de dorință și atitudine din partea tuturor celor cărora le pasă de tot ce se întâmplă aici.

În urma monitorizării mai multor posturi TV din Republica Moldova privind ținuta lingvistică din cadrul acestora, constatăm că există încă multe probleme care necesită o analiză atentă.

Printre numeroasele erori de divers ordin – fonologice, lexico-semantice, gramaticale – atestăm inadvertențe stilistice, care se mențin în exprimarea orală din spațiul public de mult timp, deși au fost identificate, comentate, discutate în repetate rânduri. Există o rezistență greu de înțeles în fața unor greșeli care, până la urmă, pot fi ușor înlăturate. Acestea presupun neatenție, deficiențe de logică, ignorarea anumitor legități în structurarea mesajului, traduceri literale sau cal-

curi din limba rusă în virtutea cauzelor istorico-obiective ce caracterizează acest spațiu. Ceea ce ni se pare nepermis este faptul că aceste erori sunt comise de persoane care, prin funcția și statutul lor, ar trebui să protejeze și să promoveze limba literară, normată, corectă. Totuși acest lucru nu se întâmplă și noi, de fiecare dată, atenționăm, venim cu recomandări, astfel încât această stare de lucruri devine oarecum o rutină, fără rezultate clare.

Vom discuta despre câteva greșeli întâlnite în exprimarea jurnaliștilor la posturi de televiziune autohtone, relevând aspecte tipice, cu soluții de redactare. Tautologia, ca și pleonasmul, de altfel, fiind o categorie de greșeli stilistice frecvente, presupune reluarea inutilă a aceleiași idei fie prin aceleași cuvinte, fie prin cuvinte cu sens apropiat. Eugenia Dodon precizează că „atât pleonasmul, cât şi tautologia sunt manifestări ale redundanţei – o informaţie superfluă, redată printr-un surplus de cuvinte sau expresii inutile, ce-l pot deruta uşor pe receptor, mai ales, în procesul de percepere a mesajului scris sau rostit oral” [1]. Astfel, acest tip de eroare perturbează armonia exprimării prin reluări supărătoare și inestetice. De exemplu, „Ediția specială dedicată Zilelor Diasporei ***continuă*** și, *în* ***continuare***, discutăm...” (19.08.22, Ediție specială, TRM) – corect: *Ediția specială dedicată Zilelor Diasporei* ***continuă cu discuția despre****....* sau „La finalul ***vizitei***, Maia Sandu ***a vizitat*** Parlamentul României...” (29.07.22, Primele știri, PrimeTV) – corect: *La finalul* ***vizitei****, Maia Sandu* a mers *în Parlamentul României*; „... OMS va continua să facă tot posibilul pentru a acorda ***asistență*** statelor în vederea ***asistării,*** transmiterii și pentru a salva vieți.” (21.07.22, Știri, NTV) – corect: *... OMS va continua să facă tot posibilul pentru* ***a acorda suport*** *statelor în vederea* ***asistării****...*; „Datele ***au fost prezentate de reprezentanții*** Ministerului Sănătății în cadrul Simpozionului Național „Infecția Covid19” (Ora știrilor, 22.09.22, TV6) – corect: *Datele* ***au fost oferite de reprezentanții*** *Ministerului Sănătății în cadrul Simpozionului Național „Infecția Covid19”*. În toate enunțurile semnalate observăm reluarea cuvintelor ce redau aceeași idee doar că prin alte forme gramaticale: în primul caz, este vorba de verb și locuțiune adverbială (*continuă, în continuare*), în al doilea – un substantiv și un verb (*vizitei, a vizitat*), în cel de-al treilea este vorba de un substantiv în acuzativ și altul în genitiv (*asistență, asistării*), iar în cel de-al patrulea text avem a face cu un verb la diateza pasivă și un derivat al acestuia în calitate de substantiv (*au fost prezentate, reprezentanții*).

O categorie similară de greșeli sunt și pleonasmele propriu-zise, în care este repetată aceeași idee prin elemente lexicale cu sens apropiat sau identic: „Din cauza secetei ***nivelul hidrologic al apei*** a scăzut considerabil...” (15.07.22, Buna dimineața! NTV) – corect: *Din cauza secetei* ***nivelul hidrologic*** (sau ***nivelul apei***) *a scăzut considerabil*; „... tot aceste trei partide rămân în preferințele cetățenilor, ***alte alternative*** nu există...” (21.07.22, Morari live, N4) – corect: *... tot aceste trei partide rămân în preferințele cetățenilor*, **alternative** *nu există*. În

mostrele propuse cuvintele sinonime utilizate alăturat produc un efect de conținut superfluu și nerelevant.

Greșeli stilistice sunt considerate și cacofoniile, o asociere dezagreabilă de sunete, care supără auzul. Vlad Pohilă observă că „uneori două cuvinte sau chiar două silabe puse alături (...) pot genera asociaţii dintre cele mai neplăcute receptării." [2]. Termenul „cacofonie" provine din limba greacă veche (vgr. *kakophonia*, d. *kakós,* „rău", și *phoné* „sunet"), dicționarul explicativ definind conceptul ca „asociație de sunete, neplăcute auzului, care trebuie evitate; disonanță; lipsă de armonie" (*dexonline*). Adică, un dezacord fonic în comunicare, în special, în cea orală, care produce efecte neplăcute. De exemplu, „Aceștia susțin ***că casca*** de protecție și vesta reflectorizantă au o mare importanță." (18.07.22, Mesager, TRM) – corect: *Aceștia susțin **că vesta reflectorizantă și casca** de protecție au o mare importanță*; „... în timp ***ce cei*** aflați la bord au scăpat în mod miraculos." (20.07.22, Obiectiv, N4) – corect: *... în timp **ce oamenii/pasagerii** aflați la bord au scăpat în mod miraculos*. Procesul de cultivare a limbii presupune și evitarea produselor lingvistice lipsite de eleganță, așa cum sunt tocmai cazurile de cacofonie.

Echivocul este definit prin „cuvânt sau expresie cu sens ambiguu" sau prin „lipsă de claritate, de precizie; ambiguitate" (*dexonline*) și este adesea întâlnit atât în „expuneri (...) scurte, mai ales în anunţuri, oferte, etichete etc." [3], cât și în enunțuri mai lungi, cu topică neordonată. Echivocul, prin urmare, este o greșeală de stil care creează confuzie în receptarea mesajului, producând astfel o comunicare defectuoasă. În textele: „S-au împlinit patru ani de la răpirea celor șapte profesori turci de către securitatea moldovenească și ***transmiterea regimului Erdogan***." (Jurnalul orei 19:00, 06.09.22, JurnalTV) – corect: *S-au împlinit patru ani de la răpirea celor șapte profesori turci de către securitatea moldovenească și **transmiterea acestora către regimul Erdogan*** și „Am o pătură caldă și mâncare ***pentru prima perioadă care nu trebuie încălzită***." (Reporter, 20.10.22, PublikaTV) – corect: *Am o pătură caldă și mâncare **pentru prima perioadă, în care nu e nevoie de încălzire***, echivocul sau ambiguitatea sintactică induce în eroare receptorul cu privire la conținutul enunțului: în primul caz, secvența poate fi interpretată fie că este transmis cuiva regimul Erdogan, fie că trebuie transmis către regimul Erdogan; iar în cel de-al doilea pasaj receptorul va înțelege că perioada trebuie încălzită și nu camera în care sunt cazați refugiații. Astfel, aici nu vorbim de eleganța discursului, ci de claritatea exprimării, de nivelul de comprehensivitate a textului.

O atenție separată necesită amestecul nerecomandat de registre stilistice în exprimarea standard. Or, acest lucru se întâmplă frecvent în cadrul unor emisiuni TV, în special, al talk-show-rilor politice, în discuții cu personalități publice, în care limbajul trebuie sa presupună decență și sobrietate: „***Super, super! Să fie așa!*** Mulțumim foarte mult, domnule rector!" (15.07.22, Cine vine la noi, TRM)

– corect: ***Ne bucurăm nespus! Așa să fie!***; „Noi ***ne-am agățat de acest cuvânt*** ce a luat o conotație negativă, chiar dacă asta este în zadar.” (28.07.22, Primele știri (trad. scrisă), PrimeTV) – corect: *Noi* ***ne-am concentrat asupra acestui cuvânt*** *care a obținut o conotație negativă, chiar dacă acest lucru este neînsemnat*; „***S-toarnî unu` pi altu`***…” (27.07.22, Puterea a patra, N4) – corect: ***Se toarnă unul pe altul***... Astfel, utilizarea unor cuvinte din registrul familiar-argotc (*super*), popular (*ne-am agățat*) sau cu propunție regională (*s-toarnî unu` pialtu`*) produce o impresie de familiaritate nepermisă, un sentiment dezaprobator față de excese verbale nonstandard în exprimarea publică.

Una dintre greșelile foarte răspândite în exprimarea orală, în special, în emisiunile în direct ale posturilor TV este anacolutul, care presupune, conform *dexonline*, „discontinuitate sau ruptură logico-sintactică în interiorul unei propoziții sau al unei fraze”. Radu Paraschivescu definește acest fenomen stilistico-sintactic astfel: „Exprimarea în anacolut semnalează o neconcordanţă între planul logic şi planul gramatical al enunţului. Termenul „anacolut” vine, pe filieră franceză („anacoluthe”), din greaca veche şi din latină, limbi în care înseamnă „incoerenţă” sau „inconsecvenţă” [4]. Multiple anacoluturi sunt atestate în cadrul tuturor emisiunilor care se desfășoară în direct, întrucât acestea presupun mai multă improvizație, situații neprevăzute, emoții, oboseală, fapt care conduce nemijlocit la o exprimare incoerentă: „O parte din vestul Europei continuă să se lupte și-n acest weekend contra incendiilor forestiere devastatoare, ***o consecință a unui val de căldură, care, potrivit meteorologilor, temperaturile urmează să crească în ultima perioadă***.” (17.07.22, Mesager, TRM) – corect: ... ***o consecință a unui val de căldură. Potrivit meteorologilor, temperaturile urmează să crească în ultima perioadă***.” Discontinuitatea în cadrul enunțului este cauzată de neconsecvență în respectarea funcțiilor sintactice. În acest caz, avem a face cu începutul unui enunț și prezența unui subiect inutil „care” într-o posibilă subordonată atributivă, însă acesta este urmat de un alt început de propoziție cu subiect, predicat etc., fapt care creează un dezacord în cadrul frazei. Într-un enunț precum: „Un alt **subiect, care, la fel, aș vrea să vă întreb**, pentru că o curiozitate personală...” (09. 11.22, Tema*,* Primul în Moldova TV) – corect: *Un alt* ***subiect pe care, la fel, aș vrea să-l discutăm****, așa, ca o curiozitate personală.,* atestăm un dezacord creat de un subiect inutil „care”, precum și de ambiguitatea structurii „un alt subiect ... aș vrea să vă întreb”. În textul ce urmează: „Aș vrea, mai întâi de toate, **să ne relatați despre chintesența programului și care sunt prioritățile** acestuia.” (19.08.22, Ediție specială. TRM) – corect: *Aș vrea, mai întâi de toate*, ***să ne relatați despre chintesența programului și despre prioritățile*** *acestuia*, greșeala constă în nerespectarea relației de coordonare dintre părțile omogene. Acolo unde se cere raport de coordonare apare subit o strucrtură subordonată, care creează incoerență.

Exprimarea confuză, prolixă, care reprezintă o formă de anacolut, este des întâlnită în comunicarea orală din mass-media autohtonă, or acest lucru ar trebui

să fie exclus din simplul fapt că sunt comise diverse erori, iar mesajul este, practic, ininteligibil. În dicționar, prolix înseamnă: „(Despre vorbire, stil) lipsit de concizie, prea complicat; (despre oameni) care se exprimă cu prea multe cuvinte (adesea inutile), confuz sau complicat. - Din fr. prolixe, lat. prolixus.” (*dexonline.ro*) Acest tip de exprimare este întâlnit, în special, în cadrul comunicării *live,* fiind generat de mai mulți factori: emoții, grabă, incompetență sau incapacitate de a redacta texte, insuficientă pregătire a discursului, oboseală. În textul ce urmează avem o mostră de acest tip, care presupune un nivel redus de cunoaștere a limbii române, sărăcie de vocabular și incoerență în exprimare: „... este o întrebare destul de pertinentă ***și mi se pare destul de... pe alocuri... bun... oamenii sunt și de sentimental la anumite chestii, le pronunță, dar își are loc sau are dreptul la viață asemenea întrebare, poate chiar și retorică***.” (26.07.22, Acces direct, NTV) – corect: ... este o întrebare destul de pertinentă... ***Bun... oamenii sunt și sentimentali în privința unor lucruri, le pronunță, dar o asemenea întrebare, mai curând retorică, are dreptul la viață***. Chiar dacă emisiunea se defășoară în direct, jurnalistul este obligat, prin funcția pe care o deține, să se exprime clar și corect sub toate aspectele. Prin urmare, pentru a evita astfel de structuri lingvistice inadecvate, este necesar a pregăti minuțios emisiunea din timp, a prevedea mersul discuțiilor, derularea produsului mediatic în ansamblu. O altă mostră de exprimare difuză și dezlânată întâlnim și în următorul text: „***Despre fundalul a tot ceea ce se întâmplă ... pe piața... ce se întâmplă în lume în general și la ce-ați numit dvs. războiul economic dintre Rusia și Europa este clar că prețul la resursele energetice vor crește.***” (12.09.22, Moldova zi de zi, TV6) – corect: ***Ținând cont de tot ceea ce se întâmplă în lume în general și de ceea ce-ați numit dvs. război economic dintre Rusia și Europa, este clar că prețul la resursele energetice va crește***. Observăm lesne aici lipsa de coerență, inadvertențe ce țin de logica manifestată prin exprimarea discontinuă a gândurilor autorului, anulând atât eleganța limbii, cât și claritatea ideilor exprimate.

Așadar, referindu-ne la diverse erori stilistice în redactarea textelor mediatice, constatăm o atitudine neglijentă și, pe alocuri, ignorantă referitoare la corectitudinea și pregnanța comunicării, or, aceste aspecte sunt indispensabile pentru un jurnalist. Reiterăm faptul că exprimarea conformă cu normele limbii literare este o cerință obligatorie, și nu opțională pentru toți cei care lansează texte în spațiul public, impunându-se, astfel, restricții și penalizări pentru comiterea diverselor erori și inadvertențe.

Referințe bibliografice:

1. Dodon, Eugenia. *Reflecții despre pleonasm și tautologie*. În: Revista Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, nr.2, 2019, CZU 811.135.1’373.612.4:7.

2. Pohilă, Vlad. *Câteva sugestii de evitare a cacofoniilor*. În: Limba Română, Nr. 2-3, anul XIII, 2003, online: https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=2600 (accesat: 14.03.23).
3. Condrea, Iraida. *Echivocul și ambiguitatea*. În: Timpul, 25.03.2011, https://timpul.md/articol/echivocul-si-ambiguitatea-21900.html (accesat: 14.03.23).
4. Paraschivescu, Radu. *Pastila de limbă. Ce este anacolutul*. 08.03.2015, https://www.digi24.ro/magazin/timp-liber/cultura/pastila-de-limba-ce-este-anacolutul-368165 (accesat: 21.03.23).